

Beräkning av kostnader för restaurering av betesmarker och slåtterängar om man utför arbetet själv och delvis har entreprenör

Bilaga 2

Sökande: Nora Golfklubb

Diarienummer: 604-5749-2025

År	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
eget manuellt arbete,röjning antal	134	108	24	42	18			
340 kr/h	45560	36720	8160	14280	6120	0	0	0
Drivmedel, röjsåg 50kr/h	134	108	24	42	18			
50 kr/h	6700	5400	1200	2100	900	0	0	0
Skördare		11	18	0	0			
1400 kr/h	0	15400	25200	0	0	0	0	0
Skotare		26	35	0	0			
1200 kr/h	0	31200	42000	0	0	0	0	0
Manuellt arbete med rissläpning och städning (för 2027 extra för manuell huggning)		112	100	0	0			
500 kr/h	0	56000	50000	0	0	0	0	0
Stängeslersättning enligt schablön 50kr/m 1400m+500m=1900m	1900	0	0	0	0			
50	95000	0	0	0	0	0	0	0
	0	0	0	0	0			
	0	0	0	0	0	0	0	0
Kostnad respektive år	147260	144720	126560	16380	7020	0	0	0

Total antal hektar i ansökan: 8,4

Total kostnad för restaureringen

441940

Antal år som restaureringen ska pågå 5

Nora Golfklubb
Östra Sund 110
713 91 NORA

Stöd för restaurering i ängs- och betesmarker

Beslut

Länsstyrelsen i Örebro län beslutar att bevilja stöd för restaurering av ängs- och betesmark på fastigheten Nora Östra Sund 1:7 med högst 309 358 kronor till Nora Golfklubb.

För beslutet gäller följande villkor

Stöd får enbart användas för de åtgärder och resultat som anges i detta beslut. Se även avsnittet nedan om bestämmelser som beslutet grundas på.

1. Restaureringen ska vara genomförd senast den 31 december år 2029.
2. Stödmottagaren ska ge Länsstyrelsen tillfälle att på plats kontrollera utförandet av de åtgärder som stödet avser.
3. Restaureringen ska utföras enligt restaureringsplanen (bilaga 1). Om ändringar i restaureringen görs ska Länsstyrelsen kontaktas omgående och nytt beslut fattas.
4. Stöd lämnas inte för åtgärder som påbörjats eller genomförts innan beslut om stöd har fattats.
5. Stöd lämnas inte för åtgärd som innebär dubbelfinansiering, till exempel marker som har haft miljöersättning de senaste fem åren. Om man får stöd för rovdjursavvisande stängsel kan man inte få restaureringsstöd för materialkostnad eller eget arbete med stängsel.
6. Om bidragssökande inte äger fastigheten där restaureringen ska genomföras måste ett godkännande från fastighetsägaren finnas.

7. Villkor för att få stöd för restaurering av ängs- och betesmarker:
 - Betesmarken eller ängsmarken ska omfatta minst 0,3 hektar.
 - Restaureringen ska bidra till att bevara, stärka, utveckla eller återställa markens höga naturvärden.
 - Effekten av åtgärden måste finnas kvar i 5 år.
8. Ansökan om utbetalning av stöd ska skickas in till Länsstyrelsen årligen enligt avsnittet nedan om stödets storlek och utbetalning.
9. Nödvändiga samråd, dispenser eller tillstånd för restaureringen ska sökas i god tid innan åtgärderna genomförs, gärna så snart du har fått detta beslut eftersom handläggningstiderna för dessa prövningar tar minst 6-8 veckor. Fyll i ansökan så detaljerat som möjligt för att underlätta handläggningen. Se mer information om detta under rubriken Övriga upplysningar.

Beskrivning av ärendet

Nora Golfklubb har den 10 april 2025 ansökt om stöd för godkända kostnader med totalt 441 940 kronor för att restaurera 8,4 hektar ängs- och betesmark. Planen för restaureringen finns att läsa i bilaga 1.

Motivering till beslutet

Länsstyrelsen anser att en restaurering bidrar till att bevara och återställa biologisk mångfald, vilket också är syftet med ersättningen. Den bidrar också till att uppfylla flera av Sveriges miljömål samt att stärka ekosystemtjänster så som pollinering och kulturarv. Restaureringen uppfyller kraven enligt förordningen (SFS 2024:202) och föreskrifterna (NFS 2024:3).

Bestämmelser som beslutet grundas på

Villkoren i detta beslut grundar sig på förordning (SFS 2024:202) om statligt stöd för vissa åtgärder som syftar till att bevara eller återställa biologisk mångfald och Naturvårdsverkets föreskrifter

(NFS 2024:3) om statligt stöd för vissa åtgärder som syftar till att bevara eller återställa biologisk mångfald.

Stödets storlek och utbetalning

Stödet uppgår till högst 70 procent av de godkända redovisade kostnader upp till det belopp som satts som takbelopp av Länsstyrelsen och som framgår av beslutet, det vill säga max 309 358 kronor. Ersättningsnivåerna följer Naturvårdsverkets riktvärden.

Stöd betalas ut efter att en begäran om utbetalning av stöd har skickats in till Länsstyrelsen digitalt och Länsstyrelsen har godkänt denna. Begäran ska innehålla underlag i form av antal timmar egen arbetad tid, inhyrt arbete (bilaga 2) och betalade fakturor (original eller kopia av faktura) samt betalningsbevis (till exempel kontoutdrag etc.).

Utbetalning av stödet planeras enligt följande nedanstående preliminära utbetalningsplan. **OBS! Ansökan om utbetalning ska inkomma årligen de år åtgärder utförts enligt restaureringsplanen.**

	År 2025	År 2026	År 2027	År 2028	År 2029
Stöd	103 082 kr	101 304 kr	88 592 kr	11 466 kr	4 914 kr
Ansökan om utbetalning ska ha inkommit senast	15 nov	15 nov	15 nov	15 nov	15 nov

Enligt 23 § förordningen får inte stöd betalas ut till ett företag som är föremål för betalningskrav på grund av ett beslut av Europeiska kommissionen om att ett stöd beviljat av en svensk stödgivare är olagligt och oförenligt med den inre marknaden.

Länsstyrelsen får enligt 24§ förordningen (SFS 2024-202) besluta att ett stöd helt eller delvis inte ska betalas ut om

1. den som har ansökt om eller beviljats stöd genom att lämna oriktiga uppgifter har orsakat att stödet beviljats felaktigt eller med för högt belopp,

2. stödet av något annat skäl har beviljats felaktigt eller med för högt belopp och mottagaren borde ha insett detta, eller
3. ett villkor för stödet inte har följts.

Utbetalningen av stöd får dras in helt eller delvis om det uppdragas att sökanden i ansökan om stöd har lämnat felaktiga uppgifter om till exempel marken, trädet, åtgärdens beskaffenhet eller kostnaden för åtgärden. Länsstyrelsen får också minska eller helt dra tillbaka stödet om det uppdragas att stödbeloppet har beslutats felaktigt och mottagaren borde ha insett att det var fel eller om något av villkoren för stödet inte har uppfyllts.

Enligt 29 § förordningen är en stödmottagare återbetalningsskyldig om någon av de grunder som anges i 24 § föreligger. Länsstyrelsen ska då enligt 30 § förordningen besluta att helt eller delvis kräva tillbaka stödet. På det belopp som en stödmottagare är återbetalningsskyldig för ska ränta enligt räntelagen (1975:635) betalas. Länsstyrelsen får besluta att helt eller delvis avstå från återkravet om det finns särskilda skäl.

31 § Om länsstyrelsen har beslutat om återkrav eller ränta enligt 30 § får det belopp som ska betalas enligt beslutet räknas av mot annan utbetalning av stöd enligt förordningen. Avräkning får inte ske i de fall som avses i 23 §.

Ändring av restaureringsplan

Vid ändrade förhållanden får sökande av stödet eller Länsstyrelsen föreslå ändringar i restaureringsplanen. Parterna ska därefter snarast förhandla om eventuella förändringar.

Övriga upplysningar

Slutbesiktning och godkännande av åtgärderna kan komma att ske några månader innan slututbetalning. Detta för att det ska finnas tid för eventuella kompletterande åtgärder.

Efter att restaureringen är utförd kan marken komma att berättiga till jordbrukarstöd (gårdsstöd och miljöersättning) förutsatt att villkoren för stöden uppfylls. För mer information se Jordbruksverkets webbplats.

Ett beviljat bidrag innebär inte att åtgärdernas laglighet är prövade. Detta beslut befriar inte sökande och genomförande aktörer från skyldigheten att göra de prövningar som kan krävas enligt annan lagstiftning. Det gäller till exempel åtgärder som berör fornminnen, naturmiljöer och åtgärder i vatten. Om beslut gällande sådana åtgärder innebär förändringar i projektet kan det påverka bidragsbeslutet.

Exempelvis kan det behövas en anmälan om avverkning till Skogsstyrelsen, samrådsanmälan enligt 12 kap. 6 § miljöbalken, strandskyddsdispens, dispens från generell biotopskydd eller artskyddsförordningen för att förhindra att åtgärder som kan skada skyddade biotoper och arter utförs. Det är du som ansvarar för att ta reda på vilka eventuella tillstånd eller dispenser som behövs.

Kontaktuppgifter

Välkommen att kontakta Sophie Zetterström, för frågor på telefon 010-2248393 eller via e-post sophie.zetterstrom@lansstyrelsen.se.

Det går även bra att ringa till Länsstyrelsens växel. Telefonnummer finns längst ner på första sidan.

Överklagan

Länsstyrelsens beslut kan enligt 36 § i Förordning (2024:202) om statligt stöd för vissa åtgärder som syftar till att bevara eller återställa biologisk mångfald inte överklagas.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av enhetschef Inga Ängsteg med handläggare Ida-Lilja Axelsson som föredragande.

Bilagor

Bilaga 1. Restaureringsplan

Bilaga 2. Kostnadskalkyl

Bilaga 3. Rådgivning

Bilaga 4. Rådgivning

Nora golfklubb
Att. Joakim Bergström
Östra Sund 110
713 91 Nora
T5039

Restaureringsplan

Du har sökt stöd för restaurering av betesmark år 2025. Ditt arbete med att öka arealen betesmarker och slåtterängar, och därigenom utveckla odlingslandskapets natur- och kulturmiljöer bidrar till att uppnå de svenska miljömålen *Ett rikt odlingslandskap* och *Ett rikt växt- och djurliv*.

I din restaureringsplan beskriver vi markens natur- och kulturvärden, målsättningen med åtgärden, tidsplan för arbetet samt åtgärder. De villkor som står i restaureringsplanen under stycket *Aktuella åtgärder* är bindande.

Har du fått stöd för restaurering av betesmark år 2025 kan du inte söka något flerårigt restaureringsåtagande för samma mark inom 10 år efter slutbesiktning.

Tidsplan

Åtgärderna ska var utförda senast sista december 2029.

Tidsplanen baseras på den detaljerade beskrivning över årliga åtgärder som gjorts i ansökan och i enlighet med rådgivningsbesök 2022 och ett kortare besök 2025. Mer detaljerade beskrivning av de olika områdena att följa finns i den tidigare utskickade rådgivningen samt i de kortare minnesanteckningarna från besöket 2025.

2025: *Område 6,7och 8:* Underröjning av samtliga samt stängsling av områdena 6 och 7.

2026: *Område 6, 7 och 8:* Nedtagning av träd med skördare. Utskotning av detta. Manuellt arbete i form av rissläp och städning efter huggning.
Område 1, 5: Underröjning av dessa

2027: *Område 1:* nedtagning av träd med skördare. Utskotning av detta. Manuellt arbete i form av rissläp och städning efter huggning.

Område 5: Manuell huggning, nedtagning av träd med skördare. Utskotning av detta. Manuellt arbete i form av rissläp och städning efter huggning.

Område 6,7 och 8: röjning av årssly

2028: *Samtliga områden:* röjning av årssly

2029: *Område 1 och 5:* röjning av årssly

De orangea linjerna mednumrering till visar avgränsningen för restaureringsplanen.

Fastighetsbeteckning: ÖSTRA SUND 1:7

Blockidentitet: Område 1: 6598-459-2106, område 5: 6597-459-5029, område 6:6597-459-2027, område 7: 6597-458-3071, område8: 6597-458-6678

Areal: 1 ha+ 2,6 ha+3,6ha+0,9ha+0,3ha= 8,4ha

Län: Örebro

Kommun: Nora

Hur marken skall hävdas efter restaurering: Bete

Omfattas området av Områdesskydd/ ÅGP: Nej

Dominerande naturtyp alternativt målnaturtyp: 9070, Trädbärande betesmarker

Beskrivning:

Marken har historiskt varit trädbärande med främst barr men på senare tid även löv. Här finns fin variation av stora och grova hävdpräglade träd. Här finns även spår av fin flora efter att ha varit hävdad tidigare. Närhet till område för grön infrastruktur för värdefulla torra och friska gräsmarker i området tre sjöars väg

Aktuella åtgärder:

Marken har ett träd- och buskskikt och skall öppnas med målet att bevara den diversitet som finns och vara trädbärande med öppnare partier.

- Underröja området första året.
- Avverka större och äldre träd med hjälp av skördare andra året.
- Skota ut det avverkade materialet.
- Dra ris och ”städa” marken i samband med och efter avverkning.
- Bevara och friställa de allra största och grövsta och knotigaste träden med udda växtsätt. Värna om bärande och blommande träd. Om möjligt, toppkapa några individer i röjningen för att efterlikna nyhamling. Lämplig storlek på träd är 10-15cm i diameter i brösthöjd, tacksamma träd är i fallande skala lind, sälg, (ask och alm men dessa är rödlistade så gå varligt fram). Lönn. Tjurigaste trädet björken kan behöva kapas i ett tidigare stadium.
- Var aktsam på och bevara föryngringsträd.
- Synliggör gamla kulturspår som stenmurar, rösen, stuglämningar osv.
- Var aktsam om floravärden knutna till grässvålen och kör inte tunga maskiner om det finns risk för körskador.
- Var rädd om de grova trädens rötter. Skador på rötterna märks ibland inte förrän efter flera år. Undvik att köra med tunga maskiner under trädets krona.
- Spara död ved i marken, helst både i stående och liggande form.
- Tänk på att efter avverkning blir det ofta slyuppslag, därför är det viktigt att årligen röja årsskotten för att tidigt få bukt med dessa. Det är ett återkommande jobb men blir enklare för varje säsong om man är ihärdig!
- Avverkningen ska ej ske under perioden april – juli med hänsyn till trädhäckande fågelarter.

Effekten av åtgärden måste finnas kvar i 5 år efter slutbesiktning. Om ni har frågor är ni välkomna att kontakta mig.

Sophie Zetterström

Tel: 010-224 83 93 e-post: sophie.zetterstrom@lansstyrelsen.se

Besöksdatum 2025-05-30
Sophie Zetterström

Joakim Bergström
Östra Sund 110
713 91 Nora

Korta minnesanteckningar från rådgivningsbesök vid Nora golfklubb

Geometrier

- 1. 5
- 2. 6
- 3. 1
- 4. 2
- 5. 3
- 6. 4
- 7. 7
- 8. 8

Översiktskarta över marken

Områden att prioritera för restaurering: numrering enligt kartan vid ansökan: 1,2 ,3, 7 och 8.
Ej prioriterat: 4, 5 och 6.

Länsstyrelsen
Örebro län

Medfinansieras av
Europeiska unionen

Rådgivning om natur- och kulturvärden Bilaga 4

Dnr 604-5749-2025

Besöksdatum 2025-05-30
Sophie Zetterström

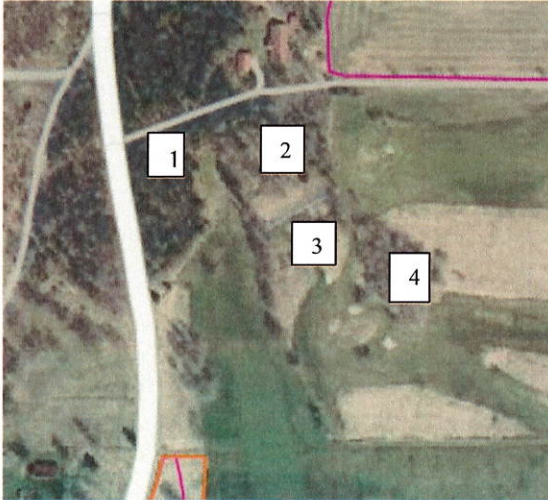
Tidigare rådgivning:

Områden med tidigare rådgivning.

Besöksdatum 2025-05-30
Sophie Zetterström

Område 3:

1: Här finns spärrgrenig tall, kjolgran och mindre, spärrgrenig ek. Spara dessa ihop med vidkroniga björkar. Det är förhållandevis unga träd här men friställ runt äldre rönn, några bredkroniga björkar och en äldre tall. I norra delen av detta område finns yngre rönn i klungor. Spara dessa i klungor för att de ska kunna stötta varandra och få lite skydd av varandra mot betesdjur. Längst i norr finns även en grupp aspar som sparas.

2: Mycket unga träd här men det finns fina ekar att bevara ihop med några äldre björkar. Ta bort de yngre björkarna och asparna som växer in i ekarnas kronor. Ta bort gran och bekämpa örnbräken.

3: Område dominerat av salix. Spara de större träden och lönnen. Någon enstaka sälgbuske kan sparas.

4: Fint trädparti med körsbär, ask, både levande och döda, ek, asp, lönn och nypon. Spara och ställ fram två vidkroniga lönnar. Spara en aspdunge i söder, ett femtal i norra delen och var rädd om eken. Bevara det döda stående träden och den levande asken. Var rädd om de buskar som finns, i detta fall nypon.

Område 4 och 5:

Ej prioriterade. Område 4 mest salixbuskage och unga träd, område 5 delvis sumpig mark med salix och flerstammig björk.

Besöksdatum 2025-05-30
Sophie Zetterström

Område 6:

Område 6 är redan delvis beskrivet i tidigare rådgivning men den södra spetsen med siffran 1 i bilden ovan är det inte: tall, en, ask- och rönnslå samt al. Bevara den äldre alen och ställ fram aspklungan i rimlig omfattning. Enbusk finns i detta område. Den ska ställas fram. Hantera ask- och rönnslå som små barnkammare, bevara detta och låt växa upp, röj sedan vid behov för att gynna ett fåtal av individerna i slutändan.

Område 1:

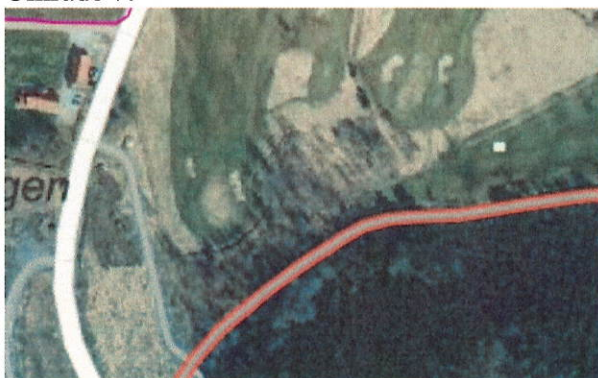

Besöksdatum 2025-05-30
Sophie Zetterström

Område 1 är till större delen redan beskriven i tidigare rådgivningen men där siffran 6 finns står stora aspar som ska ställas fram. Det är mycket "plockepinn" i området, det ska röjas bort och synliggöra höjden. Var varsam med ev. buskskikt.

Vid område 7 är det ett fuktigare parti. Spara här de större asparna och någon sälg. De kan avlastningsbeskäras för att inte "ramla iväg" för mycket. Det mesta i detta område är annars av igenväxningskaraktär och är ungt. Det ska bort och målbilden bör vara betydligt öppnare än idag. Den blöta marken kan vara svår att få fåren att beta av ordentligt. Ofta behövs lite hjälp i form av putsning eller bete med annat djurslag.

Område 7:

I område 7 finns flera vidkroniga träd som bör ställas fram, bla ek och rönn. Ta ner 10-15 björkar norr om gångvägen för att öppna upp området ordentligt och för att friställa de värdefulla träden.

Område 8 finns beskrivet i tidigare rådgivning. Den västra av det området är redan hugget, den östra delen är kvar och betas idag. Väldigt fint område med bla körsbär, gamla oxlar, stor ek och asp. Ta bort all gran och rakstammiga träd med upphissad krona. Var rädd om enbuskar som fungerar som betesrefuger där nya träd kan komma upp. Var även rädd om föryngring i marken och släpp upp dessa i grupp till att börja med.

Länsstyrelsen
Örebro län

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Rådgivning om natur- och
kulturvärden

Bilaga 3

Dnr 604-5749-2025

Besöksdatum 2022-05-10

Ida Lilja och Sophie Zetterström

Tfn: 010-224 83 89, 010-224 83 93

E-postadress: ida.lilja@lansstyrelsen.se,
Sophie.Zetterstrom@lansstyrelsen.se

Bilaga: Info ängsvallar, restaurering, Hamling, kulturspår,
brynmiljöer samt bekämpning av Blomsterlupiner

E Nora Golfklubb
Joakim Bergström
Östra Sund 110
713 91 Nora

Minnesanteckningar från Rådgivningsbesök

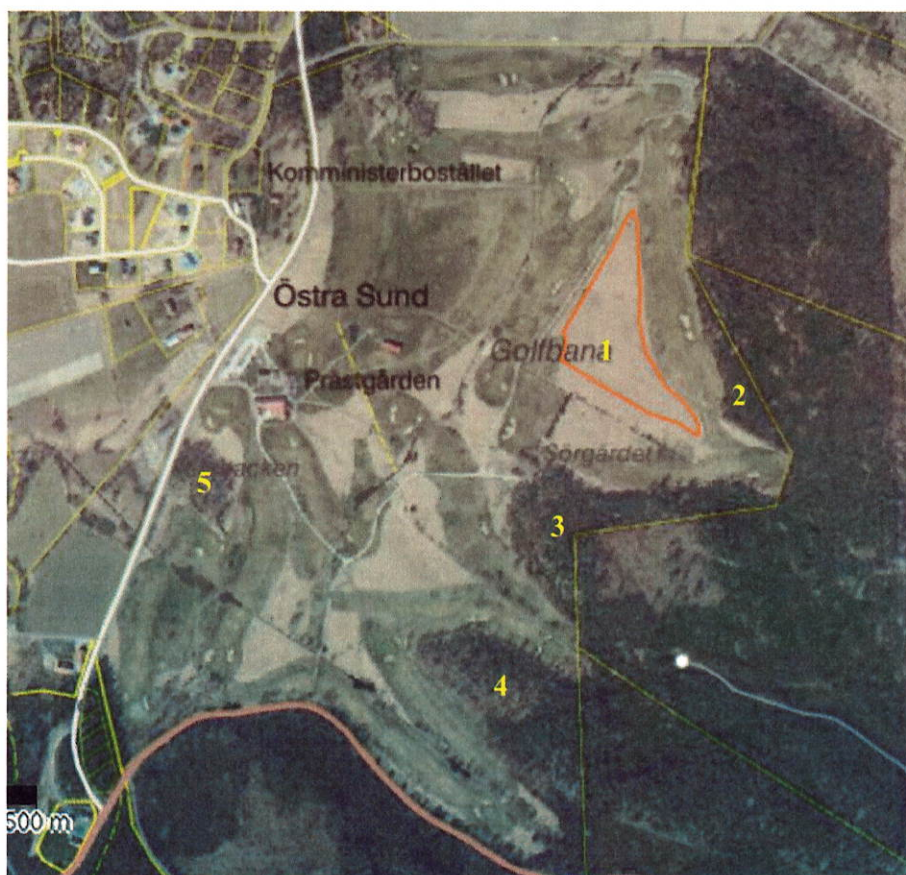
Joakim kontakter länsstyrelsen då Nora Golfklubb är intresserade av att göra åtgärder för biologisk mångfald. Man har sedan tidigare testat att så in ängsblommor på delar och även bränt av gräspartier som inte klipps för att få större variation. Golfklubben känner ett behov av att ligga i framkant när det gäller att kunna visa att man gör insatser för att gynna naturvärden. Det är även en fråga om kostnad att kunna beta delar istället för att klippa med gräsklippare. Att beta "ruffen" skulle också göra banan mer intressant ur spelsynpunkt. Som det är nu är vegetationen i ruffen så högväxt att det inte går att spela vidare om bollen hamnar där ute. Man får även lägga kraft på att gå och röja sly manuellt på delarna som inte klipps som man vill hålla öppna.

Efter första kontakten gick Golfklubben vidare och sökte, och fick beviljat, LONastöd för att göra åtgärder för pollinatörer, vilket inkluderar att stängsla ett gräsområde på banan för bete. Besök för rådgivning var fortfarande aktuellt för att få information om hur marken kan tänkas platsa i stöden.

Vid besöket konstaterades att gräsmarken som kommer stängslas är åkermark som idag inte har några tydliga värden knutna till betesmarkshistorik. Med det sagt så är det ändå värdefullt att skapa mer betade gräsmarker i landskapet. Den permanenta betesfällan kan ses som ett pilotprojekt för att få golfarna att vänja sig vid betande djur i anslutning till banan. Funkar det bra är tanken att man skall kunna sätta tillfälliga stängsel och beta av de högväxta gräsområdena (ruffen) inom banan för att få en roligare golfbana, spara bränsle och gynna biologisk mångfald.

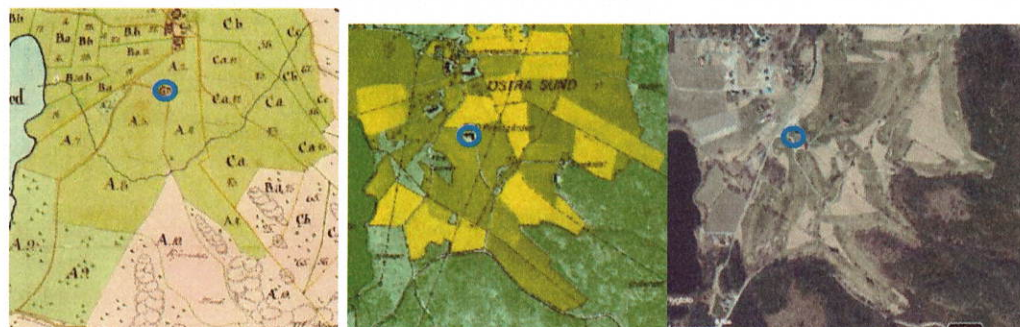
Golfbanan är till stor del öppen men man har varit mån om att lämna inslag av lövträd, framförallt äldre sälgar, ute på gräsmarken.

När vi gick i området kunde man konstatera att i öster mot skogskanten så stod det inslag av mer spärrgreniga löv- och barrträd som visade på att det varit betesmark historisk. Vill man gynna biologisk mångfald från Golfklubbens sida så finns det en mycket större variation av arter i träd-, busk- och fältskikt bevarade i dessa anslutande områden än direkt ute på golfbanan. Genom att stängsla en ytterkrans på fastigheten med rovdjuravvisande stängsel så skulle man även hålla vildsvinen borta och kunna ha mer tillfälliga betesfällor inom området för att rikta djuren dit man vill. Att kunna erbjuda bra stängsel är också en förutsättning för att få en djurhållare intresserad av att släppa sina djur i området. Joakim lyfte även att de kunde vara aktuellt för Golfklubben att själva ha får över sommaren.

Översiktsbild över Nora golfbana, numrerade delområden 1-5 besöktes och beskrivs närmre. Område 1 är det som är tänkt att stängslas inom pågående LONApjekt. Vid besöket noterades att markerna 2-5 hade tydligare naturvärden som skulle gynnas av bete och rådgivning kom att omfatta även dessa delar inför eventuell framtida omställning till betesmark. Gullinje markerar fastighetsgräns. Ljusa gräsområden inom banan är områden som i dagsläget inte klipps och som skulle kunna vara aktuella att beta med tillfälliga stängsel längre fram.

Bakgrund

På kartan till vänster, upprättad mellan år 1793 och 1798, är område 1 och 5 en del av inägomarken med ängsmarker, övriga områden är utäga. På 50-talskartan, mitten, är större delen av gamla inägomarken brukad som åkermark, även område 1. Område 2-5 är vid denna tidpunkt trädbevuxna men område 4 har här en tydligt mer öppen struktur i trädskiktet vilket tyder på att den hävdades då.

Frågeställning

Joakim vill veta hur de skall söka in gräsmarken som de planerar att stängsla. Vi tittar även på om det finns delar av fastigheten som skulle kunna vara aktuella för ett kommande restaureringsstöd 2023.

Råd och förslag på åtgärder som diskuterades på plats

Område 1: 2,45 ha, planerat att stängsla inför nästa år.

Man har bränt av gammalt gräs vid besöket. Ytan är tänkt att stängslas under året för att få på betesdjur till nästa säsong. Marken är tydligt åkermark och saknar i dagsläget floravärden som skulle motivera en omklassning till betesmark.

Marken är fortfarande att betrakta som åkermark i stödsammanhang och här dominerar bredbladigt gräs och trivialare växtlighet än så länge. Skulle man vilja få in en mer mager flora på marken så kan man testa att skapa jordblottor på delar och så in ängsflora. Blottorna behöver vara minst en kvadratmeter stora ytor som man tar bort gräset på. Se bilaga om Ängsvallar för mer information om hur man kan skapa en äng på åker. Här finns även möjlighet att plantera blommande och bärande träd och buskar längs gångvägar för att skapa skydd och möjliggöra förflyttning i landskapet för pollinatörerna.

Översiktsbild över den avbrända gräsytan, område 1.

Område 2: 1,42 ha Bryn

En smalare brynzon mellan den öppna golfbanan och granskogen på grannmarken. Här noterades unga ekar och spärrgreniga lövträd av björk, rönn, sälg och asp. I dagsläget är brynzonen igenväxt av asp och gran. I buskskiktet växer enbuskar och i fältskiktet noterades gökärt och smultron. Det är tydligt att marken har betats historiskt. Golfklubben har pratat om att öppna upp brynmiljön genom att ta ner gran. Skogsstyrelsen handlägger stöd för att restaurera och sköta brynmiljöer i skogen (engångssumma på 9 000kr/ha) och erbjuder kostnadsfri rådgivning om detta, se deras hemsida för närmre information. Alternativt öppnar man upp området till stödberättigadbetesmark genom restaurering och tar med i en större betesfälla längre fram. Att restaurera brynmiljön med stöd från Skogsstyrelsen kan vara ett första steg och det brukar inte vara något hinder mot att släppa djur på marken längre fram.

Möjlighet att öppna upp och skapa en luckig lövmiljö i brynzonen genom att gå in och ta ner framförallt gran, röja lövsly och gynna blommande och bärande träd och buskar. Här finns även möjlighet att gå vidare och stängsla och skapa betesmark längs ytterkanten för att låta betesdjur hjälpa till att hålla marken öppen framgent.

Område 3: 1,43 ha (3 a på kartan)

Trädklädd udde som går ut i golfbanan och intilliggande ruff. Närmast ut mot golfbanan i nordväst är ett område som används som tillfällig uppställningsyta och för mer permanenta upplag av sand och jord mm. Här finns även lämningar från en torpmiljö med en intakt jordkällare, flera spärrgreniga fruktträd, spärrgrenig björk, sälg, rönn och asp.

Jordkällare och spärrgreniga lövträd i gränsen ut mot golfbanan i väst.

Område som nu bitvis röjs för att hålla öppet kring uppställningsytan och torpmiljöns fruktträd. Oavsett om man inte väljer att öppna till bete så vore det ytterst värdefullt att jordkällaren röjs fri från unga träd som växer på taket så att rötterna inte spränger sönder

konstruktionen. På så vis skulle den även framträda tydligare i landskapet och golfarna skulle bli än mer medvetna om att de rör sig i gammal odlingsmiljö.

Vid besöket noterades blomsterlupiner i anslutning till området med jordkällaren. Blomsterlupinerna är invasiva och tar lätt över och konkurrerar ut mindre kraftiga växter. Se bilaga om Lupiner för mer information om hur man kan bekämpa dem så de inte sprids ytterligare.

Längre österut (3b) i området blir marken allt mer stenbunden och blockrik och trädskiktet går över i ett tätt unglövbestånd för att sedan övergå till höglänta tallmarker (3c). Uppe på höjden i anslutning till tallområdet finns även ett mindre delområde med barkborreangripen gran.

Mittparti med tätt unglövbestånd och blockrik terräng, 3b på kartan. Endast schematiskt inritat.

Björkområde direkt bakom jordkällaren, här står flera fina spärrgreniga grövre lövträd. Marken är till stor del stenbunden och kan vara aktuell för klassningen mosaikbetesmark om den öppnas upp och börjar hävdas.

Område 3b domineras av stenbunden terräng med ett ungt trädskikt, denna del känns inte prioriterad att öppna upp då här saknas variation i trädslag och ålder. Västradelen i anslutning till jordkällaren är den som tydligast har kvar värden i trädskiktet knutna till mer öppna ljusförhållanden historiskt. Däremot så kan djuren gärna få tillgång till de tätare unglövsdelarna så de kan gå in i de delarna och söka skydd om det blir varma dagar. Om de får tillgång till marken kommer de även börja trampa och ”restaurera” de delarna stegvis, vilket är en fördel om man längre fram vill gå in och öppna upp även de delarna till betesmark. Likaså får djuren gärna ges tillgång till hållmarkerna (förutsatt att djurhållaren anser det tryggt med tanke på branterna) då de bidrar till att skapa en mer ljusöppen skogsmiljö som är väldigt värdefull för mångfalden. Betade skogsmarker är en ytterst ovanlig miljö i dagsläget, jämfört med hur det har sett ut historiskt. Då får man längre fram utvärdera ifall tallmarkerna kan tänkas utvecklas till skogsbetesmarker som kan gå med i stöden.

Söder om området är det framställt en rad med grövre sälgar som står ute på den öppna golfbanan.

Grova solbelysta sälgar ute på golfbanan. Kul att se att man har värnat om sälgen i området, fortsatt vara aktsam om sälgar när markerna röjs och öppnas upp för att säkerställa att det finns en kontinuitet av sälg i området på långsikt.

Område 4: 2,72 ha södra trädbeklädda udden ut i golfbanan.

Västra delarna är fortfarande till stor del öppna gräsmarker med inslag av spärrgreniga lövträd av björk, sälg, rönn och asp. Bitvis är det uppslag av lövsly men marken har fortfarande kvar en grässvål och bedöms relativt enkelt kunna öppnas upp till betesmark igen om man har tillgång till djur. Längre öster ut så kommer en brant bergsknalle och på höjden är det tallmarker på hållar med gamla grova tallar och en fantastisk utsikt.

Södra delen av område 4, bild tagen från golfbanan upp i nordligriktning. I framkant ser man en zon med ruff som nu röjs manuellt. Gula ringar markerar spärrgreniga lövträd, med lågt ansatta grenar, som man vill ställa fram så de kan utvecklas till vackra hagmarksträd. Här har man lämnat ett antal spärrgreniga unga ekar samt flertalet björkar vid tidigare röjning. Genom att stängsla marken och släppa djur skulle man få hjälp med att hålla efter slyuppslag och slippa röja lika ofta. Från golfbanans sida vill man gärna att den branta hållmarken skall vara synlig och man har därför börjat öppna upp området. För att området skall kunna sökas in som betesmark skulle björkbeståndet behöva öppnas ytterligare genom att ta ner träd som har en liten högt upphissad krona samt ställa fram de mest vidkroniga lövträden som solitärer och ta ner träd i anslutning till dem. Lämna även inslag av träddungar så djuren får tillgång till skydd och skugga, alternativt stängsla med tätare delar.

På toppen av hällmarken, öster om område 4, har man en fantastisk utsikt och de här knotiga grova tallarna hade man gärna velat se framträda i landskapet igen. Genom att öppna upp området nedanför ytterligare så skulle "berget" och tallarna framträda tydligare.

Västra delen av område 4 är fortfarande förvånansvärt öppen och har till stor del grässvål.

Område 5: 0,6 ha Gammal betesmark med höga naturvärden knutna till träd- och buskskiktet.

Område 5 , bild tagen från norr i sydostlig riktning.

Kulle med rikt trädskikt i anslutning till paddelbana nära receptionsbyggnaden. Beteskullen har röjts nyligen, här har man ett rikt fågelliv och tankar finns på att göra en lägerplats på marken där man kan stanna och fika och grilla. Denna del är den som enklast skulle kunna gå med i stöden som betesmark.

Här står grova björkar, oxlar, spärrgrenig ek, sälg, asp, tall, al, gran och lönn. I buskskiktet finns flera vackra enar och inslag av nypon. Öppna upp marken genom att ta ner några aspar och björk samt röja all gran förutom två hagmarksgranar. Om man tar ner aspräd så blir det stort slyuppslag, för att minska slyuppslaget kan man som alternativ välja att ringbarka aspen först och låta den stå ett antal år. Ta inte ner någon asp om det inte är så att du vet att djur kommer komma på inom en snar framtid och kan hjälpa till med uppslaget.

Mot vägen står det en grövre spärrgrenig björk som i dagsläget trängs av yngre tallar, hugg fram björken så den åter blir synlig i landskapet.

Trädskiktet är bitvis lite för stamtätt sett ur betesstödsynpunkt. Säkerställ att de lämnade spärrgreniga ekarna står helt fria från andra träd, likaså de grova oxlarna. Öppna upp trädskiktet genom att plocka ut ett antal aspar och björkar med liten högt upphissad krona samt röja gran, alternativt toppkapa gran som man vill ha kvar för fågellivet så de inte växer upp i lövträdens kronor på sikt och skuggar ut marken.

I marken står flertalet vackra enbuskar.

I dagsläget lite skralt med fodervärde men djurtramp och bete kan sätta igång grässvålen igen och röjning av gran och nedtagande av enstaka träd ger ökat ljusinsläpp.

De knotiga oxlarna sticker ut och dessa vill vi lyfta fram ytterligare genom att ta ner den intillväxande aspen.

Råd Naturvärden generellt för hela området: Fristående äldre träd , speciellt äldre ädellövträd, kan i en hävdad miljö hysa ett stort antal arter av mossa, lavar och värmekrävande insekter. Vid en restaurering till betesmark vill man friställa de grova lövträden så att deras stammar blir solbelysta.

När vi gick över banan så kunde man notera att det fanns inslag av buskar och unga träd på delar av ruffen. Det är värdefullt att behålla inslag av buskar och träd där det är möjligt, en

betesmark som har kvar busk- och trädskikt har generellt högre naturvärden än en utan. Om man inte vill släppa upp för höga träd kan man mer fördel testa att hamla några av de unga lövträden för att behålla inslag av träd men se till att de inte drar iväg på höjden. Se bifogad broschyr om Hamling.

Ruffområdet söder om område 1. I dagsläget får man kontinuerligt röja dessa delar manuellt för att de inte skall växa igen. Om man börjar stängsla med tillfälligt stängsel och hävda dessa delar så bör inslag av sälgbuskar och träd i grupp och solitärt få finnas kvar för att öka miljönyttan i marken.

Bibädd: Vid besöket diskuterades planerad anläggning av sandblotta i norra delen av område 2, ingår i LONAansökan. Frågan var om området var för igenväxt i dagsläget. Råd har bollats med Henrik Josefsson på länsstyrelsen i Örebro. Bibädden/sandblottan bör vara solbelyst åt söder och sydväst, och gärna vindskyddad. Det är bra att det finns sälg i närheten men bädden får inte bli för skuggig, då kan man behöva öppnar upp mer. Det är alltid bra med insådd i anslutning till själva bibädden, ängsvädd om det är friskt/fuktigt och åkervädd på torrare mark. Annars är det bra med fibblor, ärtväxter m.m. Beror lite på vad som redan växer där också. Har ni frågor om anläggning av bibädden är ni välkomna att kontakta Henrik direkt på tel: 010-224 86 32.

Gällande de igenväxta betesmarkerna: Vid en restaurering till betesmark är rådet att utgå från de grova löv och barrträden och öppna upp helt kring dessa så de åter är synliggjorda i landskapet och inte har yngre träd som växer upp i kronorna. Nästa steg är att gå över områdena med mer homogent yngre trädskikt och snitsla fram unga ekar och mer spärrgreniga unga träd (träd med lågt ansatta grenar som kan utvecklas till vackra hagmarksträd på sikt) samt inslag av buskar. Lämna inledningsvis ett överskott av unga träd så att det finns marginal om djuren betesskadar några. Var observant att inte gallra trädskiktet jämt utställt utan skapa variation mellan helt öppna gräsytor med enstaka friställda yngre och äldre träd, inslag av trädjungar och buskar.

När väl betesdjuren går på marken kommer man vilja ha hjälp av betestryck för att hålla efter slyuppslag och då blir det inte mycket trädförnyring i markerna om man inte stängslar ifrån. Slyröj med fördel under sommaren för att utarma rotsystemet. Röj i juli när de flesta fågelungar hunnit flyga ut. Efter huggning och röjning är det viktigt att köra bort röjningsrester så de inte blir liggande på backen och kväver gräsväxten och förvårar för djuren att komma åt att beta. Släpp på betesdjur tidigt på säsongen så de kan hjälpa till att beta ner det späda slyuppslaget. Bete är en färskvara som man skall använda innan det blir förvuxet. Använd gärna flera olika djurslag samtidigt eller växelvis. Får och vissa nötdjur är bra slyröjare.

Gällande frågan om att ta vatten till djuren från sjön gäller att så länge man kan säkerställa att vattnet är av god kvalitet är det okej. Det är inget krav på provtagning men det kan behövas för att säkerställa att kvaliteten är bra. Vatten som ska drickas av livsmedelsproducerande djur bör hålla livsmedelskvalitet.

Målbild

Öka den biologiska mångfalden på Golfbanan och på fastigheten som helhet.

När man går runt på golfbanan så är ” ruffen” grön och hävdas med bete som kompletteras med bränning vid behov. Betet roteras mellan olika delar av banan genom tillfällig stängsling. Detta möjliggör att delar med rikare blomning kan få ett senare betespåsläpp när floran har fröat av sig, alternativt betas tidigt för att sedan ha betesuppehåll en längre period över sommaren innan djuren släpps på igen. Golfbanan är rikt på småbiotoper i form av öppen gräsmark med inslag av buskmiljöer, sandblottor, småvatten, blommande ängspartier, solbelysta stenmiljöer och grov ved. Brynmiljöerna österut har öppnats upp så de höglänta hållmarkerna med grova tallar åter är synliga i landskapet. Spärrgreniga äldre och yngre lövträd är framställda och solbelysta och man kan se genom trädömrådena som nu hålls öppna med betesdjur. Variationen av trädslag har bevarats och blommande och bärande träd som sälg, rönn och oxel har gynnats, liksom ädellöv. Jordkällaren är fri från träd och det är åter tydligt att där har legat en torpmiljö. Det finns inslag av dungar med asp och björk och ett bevarat buskkikt med en. Betesdjuren hjälper till att hålla gräsmarkerna slyfria så man

slipper göra manuell röjning i samma utsträckning. Även om man befinner sig på en golfbana så är det nu tydligt att man rör sig i ett historiskt jordbrukslandskap som håller en variation av livsmiljöer och biologiskmångfald, liksom kulturvärden.

Information om stöd

Det har tidigare varit möjligt att söka restaureringsstöd för att under en femårsperiod stegvis öppna igenväxt naturbetesmark till stödberättigad betesmark med särskilda värden. Marken som kunde få restaureringsstöd skulle tydligt vara historisk betesmark till större del samt så pass igenväxt att det kräver åtgärder över ett antal år för att åter bli en godkänd betesmark sett till trädskikt och fodervärde på backen. Ersättningen var 3 600kr/ha och år, under fem års tid. Då upprättade länsstyrelsen en restaureringsplan tillsammans med markägaren som innehöll en tidsplan med vilka åtgärder som skulle utföras årligen. Normalfallet brukar vara att man börjar öppna upp trädskiktet under år ett så att ljuset kommer in och djuren kommer åt att beta, sen är det en fördel om man kan fortsätta öppna gradvis under restaureringsperioden efterhand som träden breder ut sig och man ser hur marken utvecklas. Efter den första huggningen så är det ett stort jobb med att samla ihop kör ut röjningsrester, men är man noga med att få med sig riset ut så går det snabbare för marken att få en grässvål.

Senast till år två vill man stängsla och får på djur som kan hålla efter slyuppslag och sedan går där och betar framgent. Under näst sista året kan det vara bra att kolla över trädskiktet igen och se ifall man behöver öppna upp ytterligare, samt kontinuerligt röja sly som djuren inte mäktar med. Restaureringsstödet var stängt för nyansökan förra året och så även i år. I dagsläget vet vi att det kommer komma ett nytt restaureringsstöd år 2023 som för närvarande håller på att tas fram av Naturvårdsverket. Hur villkor och stödnivåer kommer se ut för det är ännu inte klarlagt. På Jordbruksverkets hemsida kan du hålla dig uppdaterad om nyheter.

Det är viktigt att inte påbörja röjning/huggning på tätare delar av marken ifall tanken är att söka restaureringsstöd. Samma sak gäller för Skogsstyrelsens stöd för restaurering av skogsbryn, de vill se marken innan man påbörjar någon åtgärd.

Område 1 kan sökas in som åkermark, gräsvall grödkod 49, så har man möjlighet att skapa jordblottor och så in frön för ökad blomning om man vill. Eftersom området i dagsläget fortfarande är att betrakta som åkermark så är det gårdsstöd som är aktuellt. För att få gårdsstöd så behöver man komma upp i minst 4 ha jordbruksmark i sin stödansökan och området i sig är under 3 ha så då vill det till att den som söker har mer åkermarker/betesmarker i sin SAMansökan.

Stödnivåer:

År 2023: Basstöden (enligt Jordbruksverkets förslag, ännu inte beslutade av EU-kommissionen så det kan bli förändringar.)

Gårdsstöd: planerat stödbelopp ca 150 euro/ha. 1 euro=10,4 svenska i dagsläget. Motsvarar ca 1500kr/ha. Måste ha en ansökan som omfattar minst 4 ha för att stödet ska betalas ut. För att få stödet måste du uppfylla grundvillkoren. Observera att det finns ett aktivitetskrav på alla markerna man söker in, kan sökas för åkrar och betesmarker.

Miljöersättning till betesmarker och slätterängar: För betesmark kommer man från år 2023 kunna söka femåriga miljöersättningsåtaganden. Det är en ersättning för skötsel av betesmarker och slätterängar med syftet att bevara och förstärka hävdgymnad biologisk mångfald och synliggöra kulturmiljöer. Ersättningen för betesmarker kan vara aktuell för delar av ruffen som har god grässväl och inslag av träd och buskar, därav inte att betrakta som plöjbar åkermark längre. Eftersom stora delar av golfbanan brukades som åker på 50-talet så är de troligen klassas som betesmark med allmänna värden eftersom naturvärdena inte är så höga (likt område 1 som besöktes). Ruffen är generellt redan så pass öppen att den inte är aktuell för restaureringsstöd utan där handlar det mer om att gå in och röja lite manuellt för att öppna upp större sammanhängande buskage så att betesdjuren kommer åt att beta överallt, samt ställa fram några yngre träd till solitärer, stängsla och börja beta områdena.

På mark där du får miljöersättning för betesmarker och slätterängar får du inte

- använda växtskyddsmedel
- gödsla
- jordbearbeta
- göra insådd
- bedriva täkt av sten eller jord
- genomföra åtgärder som riskerar att skada fornlämningar eller värdefulla landskapselement
- andra åtgärder som kan skada natur- och kulturvärden på skiftet.

Förväntade ersättningsnivåer miljöersättning 2023:

Betesmarker och slätterängar med allmän skötsel	1 850 kr/hektar
Betesmarker med särskild skötsel	3 950 kr/hektar
Slätterängar med särskild skötsel Får bara använda klippande eller skärande redskap som inte hackar sönder växtligheten, du måste föra bort skörden du slagit. Du ska slå ängen mellan 1 juli och 31 oktober. Man behöver faga sin äng på våren, räfsa ta bort löv och kvistar.	5 500 kr/hektar
Skogsbeta (specialklass, berättigar ej till gårdsstöd)	3 500 kr/hektar

Om marken planeras att betas med framförallt får kan man söka bidrag för att sätta upp rovdjursavvisande stängsel enligt vissa villkor. Det är permanent typ av stängsel. Rovdjursavvisande stängsel består av ett 4-5 trådigt elstängsel eller ett fårnät kompletterat med två eltrådar. Bidraget är 50 kr/m. Min kollega Lena Jörgensen handlägger stödet och nås på: 010-224 86 42 om ni har frågor angående detta.

Lycka till med markerna och åtgärderna för pollinatörer.

Om det finns frågor är du välkommen att ringa. Vänliga hälsningar

Ida Lilja
Jordbruksstöd 010 – 224 83 89